

УДК 343.98

В. О. Гусєва

**ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ
ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ
ПОСЯГАНЬ НА ЖИТТЯ ПРАЦІВНИКА
ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ**

На підставі аналізу практики органів досудового слідства, наукової літератури розглянуто основні положення тактики проведення допиту підозрюваного під час розслідування посягань на життя працівника правоохоронного органу. Виокремлено деякі слідчі ситуації допиту підозрюваного за цією категорією злочинів. Визначено низку проблемних питань, пов'язаних з проведенням допиту підозрюваного та способи їх вирішення. Запропоновано рекомендації щодо удосконалення тактики допиту підозрюваного із зазначеної категорії кримінальних проваджень.

Ключові слова: допит, криміналістична тактика, посягання на життя працівника правоохоронного органу, тактичні особливості.

Постановка проблеми. Загальні положення тактики допиту, його організація та особливості тактики проведення цієї слідчої дії досить детально розроблено й викладено в численних криміналістичних джерелах [2; 3, с. 185-187; 4, с. 32-38; 6; 12; 13].

При розслідуванні посягань на життя працівника правоохоронного органу встановлено, що в 74% вивчених кримінальних провадженнях підозрювані відмовлялися давати будь-які показання. У тих випадках, коли підозрювані давали показання, вони мали доказове значення, були покладені в основу доказової бази та сприяли виявленню найбільш надійних джерел доказової інформації.

Розглядаючи таку слідчу дію, як допит під час розслідування зазначеної категорії кримінальних проваджень, треба визнати, що на практиці слідчі нерідко постають перед труднощами в організації та якісному проведенні допиту підозрюваного. Це пов'язано як з недостатністю відповідного досвіду в багатьох працівників органів досудового розслідування, так і з недосконалістю наявних науково-практичних криміналістичних рекомендацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність дослідження тактики допиту підозрюваного під час розслідування посягань на життя працівника правоохоронного органу є очевидною. Значний внесок у

дослідження тактики допиту здійснили В. П. Бахін, В. К. Весельський, В. О. Коновалова, В. С. Кузмічов, М. І. Порубов, О. Б. Соловійов, А. В. Старушкевич, Г. Г. Доспулов, О. А. Кравченко, Т. Г. Алексеева та інші вчені. Проте специфіка тактики допиту в кримінальному провадженні під час розслідування посягань на життя працівника правоохоронного органу в криміналістичній літературі залишилася поза увагою.

Формування цілей. Автор статті має на меті відобразити деякі особливості та проблемні питання тактики допиту підозрюваного, що мають місце під час розслідування посягань на життя працівника правоохоронного органу, і на основі аналізу відповідної наукової літератури та узагальнення слідчої практики знайти способи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Погодимося з представниками криміналістичної науки, що допит – це слідча дія, сутність якої полягає в отриманні слідчим безпосередньо від допитуваного в установленій кримінально-процесуальним законом формі показань про відомі йому обставини та інші дані, які мають значення для кримінального провадження [7, с. 276].

Хоча допит і можна вважати найпоширенішим способом отримання доказів, але водночас він є однією з найскладніших слідчих дій. Його проведення вимагає від слідчого високої загальної та професійної культури, глибокого знання людей, їхньої психології, майстерного володіння тактико-криміналістичними прийомами. Труднощі під час допиту полягають не тільки в тому, що слідчому в низці випадків протистоїть людина, яка не бажає говорити правду й навіть узагалі не бажає давати показання, але й у тому, що в показаннях особи, яка щиро прагне повідомити слідчому все відоме їй у справі, можуть бути помилки, спотворення, вимисел, які належить своєчасно виявити й врахувати при оцінці та використанні показань [9, с. 97].

Вибір тактики допиту, як зазначають дослідники, залежить від кількох чинників: а) ситуації допиту (первинний, повторний, наявність психологічного контакту тощо); б) процесуального положення допитуваного й рівня його зацікавленості в результатах розслідування; в) особливостей допитуваної особи (вік, характер, рівень правової поінформованості, наявність злочинного досвіду тощо); г) характеру інформації й доказів, які є в слідства тощо [8, с. 60–61].

Однак з огляду на викладене, не ставимо за мету, розглядаючи допит підозрюваного, охопити всі тактичні особливості цієї слідчої дії залежно від способу злочину.

Питання тактики допиту підозрюваного в кримінальних провадженнях про вбивства, нанесення тілесних ушкоджень уже досить ґрунтовно досліджено в криміналістичній літературі. І для кожної типової ситуації існують та успішно застосовуються на практиці тактичні рекомендації, що входять до складу відповідних приватних методик розслідування злочинів.

Оскільки особа підозрюється в такому суспільно-небезпечному злочині, як посягання на життя працівника правоохоронного органу, то при підготовці до допиту його як підозрюваного, слідчий має не тільки скласти

план майбутнього допиту, але й знати методику та тактику допиту. Проте на практиці слідчі не обтяжують себе складанням плану майбутнього допиту підозрюваного, що надалі призводить до потреби проведення повторних або додаткових допитів. Зазвичай такий допит не може в собі нести ніякої доказової інформації.

Допит підозрюваного – це майже завжди перша зустріч осіб, які ведуть розслідування з можливим злочинцем. Тому від того, як складаються їхні відносини на першому допиті, багато в чому залежать результати розслідування. З огляду на це, найбільш правильно, якщо допит буде проведений слідчим, хоча слідчий має право дати окреме доручення до проведення допиту підозрюваного.

Відповідно до статті 71 КПК України слідчий може залучити до участі в цій слідчій дії будь-якого фахівця, який володіє спеціальними знаннями, потрібними під час розслідування [1]. На нашу думку, при розслідуванні вказаної категорії кримінальних проваджень треба в обов'язковому порядку залучати фахівців з галузі судової-медицини, психології тощо.

У процесі проведеного дослідження нами визначено низку проблем, пов'язаних з проведенням допиту підозрюваного під час розслідування посягань на життя працівника правоохоронного органу.

1) Як свідчать матеріали вивчених кримінальних проваджень, при підготовці до допиту підозрюваного не приділяється належної уваги вивченню особи допитуваного, його психологічних особливостей тощо. Вивчення особи підозрюваного обмежується збором запитів про судимість, а також запитів у медичні установи щодо психіатричного захворювання й наркологічної залежності. Так само слідчий збирає характеристики з місця роботи, навчання або проживання, де зазвичай підозрюваних характеризують позитивно. Перевірка підозрюваного по криміналістичних обліках, якщо й проводиться, то лише незадовго до моменту пред'явлення підозри в останній редакції. У цих умовах характеристика за місцем роботи, навчання або проживання не завжди може бути об'єктивним джерелом інформації про особу підозрюваного. За більшістю вивчених кримінальних проваджень не враховуються такі особливості особи, як злочинні звички осіб раніше судимих, а також тих, що відбували покарання в місцях позбавлення волі.

2) Для запобігання та припинення фактів відмови підозрюваного від дачі показань доцільно при плануванні проведення допиту передбачити участь у ньому фахівця, який має спеціальні знання (наприклад, психолога). Так само треба використовувати розроблені в криміналістиці тактичні та організаційні прийоми щодо викриття в брехні [15; 16].

3) Неякісна підготовка до проведення допиту підозрюваного, а відтак надання неправдивих показань нерідко призводять до потреби проведення повторних і додаткових допитів підозрюваних.

4) За вивченими кримінальними провадженнями, де в слідчого перед допитами була можливість ознайомитися з поясненнями майбутнього підозрюваного, така тактична перевага при допитах часто не використовувалася. До того ж доводилося стикатися з безліччо неточностей

у показаннях підозрюваного щодо події злочину, оскільки до конкретизації та деталізації показань слідчі, як бачимо з протоколів слідчих дій, виявилися не готові.

Найбільш сприятлива для розслідування ситуація складається тоді, коли факт посягання могли підтвердити і потерпілі, і інші співробітники, а також громадяни, які випадково опинилися на місці злочину. Складнішою, з тактичного погляду, є ситуація, коли посягання відбувалося одноосібно підозрюваним, або коли посягання на життя працівника правоохоронного органу відбувалося з використанням саморобного вибухового пристрою.

Так, 03 липня 2011 року приблизно о 20 годині при патрулюванні вулиць міста було підірвано екіпаж патрульної служби. За підозрою в пособництві у вчиненні цього злочину затримано громадянина «К.», який попри всі вжиті слідчим запобіжні заходи, відмовився давати будь-які показання. Було проведено операцію щодо затримання членів організованої групи, у результаті якої вбито трьох злочинців. Пізніше з'ясувалося, що серед убитих був керівник організованої групи. Відтак підозрюваний «К.» став давати показання, а попередню відмову від показань пояснив страхом за своє життя й життя близьких.

Висновки. Вищевикладене дозволяє констатувати, що допит, по суті, є спілкуванням слідчого з допитуваним для отримання інформації, відомої допитуваному, яка має значення для розслідуваного кримінального провадження.

Отже, тактика допиту підозрюваного по цій категорії злочинів залежить від низки чинників, серед яких найбільш важливими є такі: допит підозрюваного, проведений без якісного вивчення особи останнього, без спеціально розробленого плану допиту, без залучення до його участі певного фахівця, без використання тактичних та організаційних прийомів щодо викриття неправдивих показань не здатний привести до отримання корисної інформації, що має доказове значення під час розслідування посягань на життя працівника правоохоронного органу. Тому підготовка та організація допиту підозрюваного потребує від слідчого не тільки ретельного планування допиту, але й знання методики й тактики допиту із зазначеної категорії кримінальних проваджень.

Використані джерела:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13. Ст.88. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Порубов Н. И. Тактика допроса на предварительном следствии : [учебное пособие]. М.: Издательство БЕК, 1998. 208 с.
3. Янковий М. О. Генезис поняття та сутність допиту. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2007. №5. С.185-187.
4. Тактика допроса потерпевших, свидетелей, подозреваемых, обвиняемых : [учебно-практическое пособие] / [Бачиева А. В., Веренич С. Н., Виноградова А. Н., Сотников К. И.]. М. : ЦОКР МВД России. 2010. 40 с.
5. Кримінальний процес : підручник / [Грошевий Ю. М., Тацій В. Я., Туманянц А. Р., Шило О. Г.]. Харків : Право, 2013. 824 с.

6. Алексеева Т. Г. Процессуальный порядок и тактика проведения допроса : [учебно-методическое пособие] / Алексеева Т. Г., Кравченко О. А. Хабаровск, 2009. 63 с.
7. Криминалистика / под ред. И. Ф. Герасимова и Л. Я. Драпкина. М., 1994. 528 с.
8. Особливості провадження допиту підозрюваного (обвинуваченого) з метою недопущення тортур та інших порушень прав людини : [посібник] / [В. К. Весельський, В. С. Кузьмічов, В. С. Мацішин, А. В. Старушкевич]. Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 2004. 148 с.
9. Белкин Р. С. Тактика следственных действий / Р. С. Белкин, Е. М. Лифшиц. М. : Новый юрист, 1997. 176 с.
10. Васильев А. Н. Тактика допроса при расследовании преступлений / Васильев А. Н., Карнеева Л. М. М. : Юридическая литература, 1970. 148 с.
11. Ратинов А. Р. Судебная психология для следователей : [учебное пособие] / А. Р. Ратинов . М: ООО Издательство «Юрлитинформ». 2001. 352 с.
12. Доспулов Г. Г. Психология допроса на предварительном следствии / Г. Г. Доспулов. Алма-Ата, 1975. 173 с.
13. Коновалов Е. Ф. Криминалистика. Криминалистическая тактика. [учебное пособие] / Е. Ф. Коновалов. М.: МГИУ.1999. 222 с.
14. Соловьев А. Б. Процессуальные, психологические и тактические основы допроса на предварительном следствии. Издательство «Юрлитинформ» Москва. 2002. 192 с.
15. Порубов Н. И. Научные основы допроса на предварительном следствии / Порубов Н. И. 3-е изд., перераб. Минск: Вышэйш. шк., 1978. 175 с.
16. Баев О. Я. Конфликтные ситуации на предварительном следствии (основы предупреждения и разрешения). Воронеж: Изд-во Воронежского университета. 1984. 132 с.

Стаття надійшла до редколегії 15.06.2018

Гусева В. А. Особенности тактики допроса подозреваемого при расследовании посягательств на жизнь сотрудника правоохранительного органа

На основании анализа практики органов досудебного следствия, научной литературы рассмотрены основные положения тактики допроса подозреваемого при расследовании посягательств на жизнь сотрудника правоохранительного органа. Выделены некоторые следственные ситуации допроса подозреваемого по этой категории преступлений. Определен ряд проблемных вопросов, связанных с проведением допроса подозреваемого и пути их решения. Предложены рекомендации по совершенствованию тактики допроса подозреваемого по указанной категории уголовных производств.

Ключевые слова: допрос, криминалистическая тактика, посягательство на жизнь сотрудника правоохранительного органа, тактические особенности.

Huseva V. Peculiarities of the Tactics of Interrogation of a Suspect During Investigation of Encroachments on the Life of a Law enforcement Officer

Based on the analysis of the practice of pre-trial investigation bodies, scientific literature, the main provisions of the tactics of interrogation of a suspect in the investigation of encroachments on the life of a law enforcement officer were examined. Some typical situations of interrogation of a suspect in this category of crimes are

highlighted. A number of problematic issues related to the interrogation of the suspect and ways to resolve them have been identified. Recommendations are proposed for improving the tactics of interrogating a suspect in this category of criminal proceedings.

Thus, the question of the tactics of questioning a suspect in criminal proceedings about murder, causing bodily injuries has already been deeply studied in forensic literature. And for each typical situation, tactical recommendations that are part of the relevant private crime investigation techniques are successfully applied and applied in practice.

Interrogation of a suspect, this is almost always the first meeting of investigating people with a possible criminal. Therefore, the results of the investigation largely depend on how their relationship will develop on the first interrogation. Given this, it is most correct if the questioning is carried out by the investigator himself. At the same time, the investigator has the right to give a separate instruction to conduct a questioning of the suspect.

Since a person is suspected of such a serious crime as an attack on a law enforcement officer's life, in preparation for his interrogation as a suspect from an investigator, it is not only necessary to draft a plan for future interrogations, but also to know the methods and tactics of interrogation. However, in practice, investigators do not bother to draft a plan for future interrogation of the suspect, which in the future leads to the need for production of repeated or additional interrogations. Accordingly, such an interrogation can not bear any probative information in itself.

The above makes it possible to state that the questioning of the suspect, conducted without qualitative study of the person of the latter, without a specially developed plan of interrogation, without involving him in the participation of a specialist, can not lead to obtaining useful information that has probative value in the investigation of criminal proceedings.

Keywords: interrogation, forensic tactics, encroachment on the life of a law enforcement officer, tactical features.